

An examination of the hard problem of consciousness with respect to grounding: A case study of Dasgupta's view

Mohammad Bagher Abbasi^{1*}

1. PhD Student, School of Analytic Philosophy, Institute for Research in Fundamental Sciences (IPM), Tehran, Iran

Abstract

The literature around the hard problem of consciousness and grounding has been considerably developed in the last two decades. Recently, there have been some attempts at reformulating physicalism using grounding with examples such as Dasgupta's moderate physicalism. He proposes moderate physicalism as a new version of physicalism using a newly introduced notion of autonomous facts, namely the fact that the question of their grounds is meaningless. This case study intends to initially provide a concise overview of the hard problem of consciousness alongside Dasgupta's contributions. Subsequently, the study will seek to delineate the potential roles that grounding may play in articulating the hard problem. Finally, the analysis will assess Dasgupta's perspective concerning the findings presented earlier. The endeavors of this paper are divided between two subjects. One concerns the conceivable relations between the notion of grounding and the hard problem of consciousness, and the other concerns Dasgupta's formulation of physicalism. Seemingly, grounding relates to the hard problem in two ways. Grounding can reformulate the ontological gap, namely, an ontological gap between phenomenal and physical facts if at least one phenomenal fact is not wholly grounded in physical facts. Furthermore, it seems that grounding and metaphysical explanation can help us limning the distinctions between the five types of Chalmers' famous classification. Regarding Dasgupta's reformulation, it appears that his position can only be motivated if one has already accepted the explanatory gap. It also seems that his position cannot avoid our new formulation of the ontological gap and, hence, cannot adequately represent physicalism.

Keywords

The hard problem of consciousness
Grounding
Physicalism
Ontological gap

Corresponding author

Mohammad Bagher Abbasi, PhD Student, School of Analytic Philosophy, Institute for Research in Fundamental Sciences (IPM), Tehran, Iran

Email: Bagherabbasi@ipm.ir

 doi.org/10.30514/icss.26.4.55

Extended Abstract

Introduction

The hard problem of consciousness and the rise of grounding have influenced the philosophy of mind and metaphysics in the last two decades, respectively. Recently, some attempts have been made to reformulate physical-

ism by using the notion of grounding. One of these attempts is Dasgupta's version of physicalism.

The hard problem of consciousness has been initially formulated against supervenience-based versions of physi-

calism. Therefore, considering the shift from exploiting supervenience to grounding in formulating physicalism, it is intriguing to ask what this shift means for the hard problem. Or, in other words, how do revised versions of physicalism fare against the hard problem?.

Chalmers has categorized different views about consciousness into five types, ranging from type A to type F (with the exception of type C as a legitimate option). Therefore, it is natural to judge the relationship between the hard problem and the new versions of physicalism by focusing on where these views are located.

However, to do so, one needs to decide how the notion of grounding itself can take part in formulating the hard problem of consciousness. The candidates seem to be in two regards. The first one is the re-definition of the ontological gap. Two proposals can be considered G^* and G^{**} . According to G^* , an ontological gap amounts to the claim that a phenomenal fact is not wholly grounded in physical facts. G^{**} claims that physical facts and autonomous facts cannot suffice for grounding some phenomenal facts. G^{**} is more permissive than its rival, so the refutation of G^* is a stronger claim than the refutation of G^{**} . This study concluded that G^* is a better formulation of the ontological gap, although matters of stipulation heavily influence this matter.

The second rule that grounding can play regarding the hard problem of consciousness is clarifying the relation between the ontological gap (for type E to type F) or the properties of phenomenal concepts (for type B) and the existence of the explanatory gap. Since type B to type F accept the fact that the explanatory gap exists, they are faced with an explanandum that type A does not face. They try to meet this explanandum by accepting the ontological gap or some facts about phenomenal concepts. However, doing so does not solve the problem. To do so, the ontological problem or those facts about phenomenal concepts have to metaphysically explain the explanatory

gap. Next, by considering the close connection between metaphysical explanation and grounding, one can say that they have to ground the existence of the explanatory gap.

Next, this research tries to examine how these two relations between grounding and the hard problem of consciousness can help us judge the suitable position for the new versions of physicalism between types A and F. As a case study, this paper focuses on Dasgupta's version of physicalism.

The notion of autonomous facts helps Dasgupta's view. Autonomous facts are inapt for any questions of their grounds. Dasgupta's view, or as he calls it, moderate physicalism, is roughly the view that either physical or autonomous facts ground all facts, and all autonomous facts have some sort of rule in explaining some naturalistically adequate phenomenon.

Dasgupta's view cannot be considered type A because if so, the purity problem, which is the primary motivation for developing moderate physicalism, does not hold. Type B commits one to accept substantial necessities. For Dasgupta, the sole candidate for strong necessities is autonomous facts. However, since autonomous facts contain non-neutral terms, they cannot be considered as such. Therefore, moderate physicalism is not an instance of type B physicalism. On the other hand, Dasgupta accepts that some phenomenal facts are grounded on some autonomous facts, which are not physical. Therefore, Dasgupta is committed to accepting G^* . Ontological gaps are classically the ultimate criterion for deciding the fate of physicalism. One should not propose a version of physicalism compatible with accepting the ontological gap. If so, then Dasgupta's view cannot justifiably be considered as a version of physicalism.

Dasgupta's view is incompatible with accepting type D. Type D entails interactionism. Nevertheless, the facts about mental-physical causation cannot easily fit into a

naturalistically adequate worldview. Hence, two options remain in the end: Type E and type F. However, there seems to be no conclusive evidence relating exclusively to these two positions to moderate physicalism.

Methods

This section does not apply to this paper.

Results

This section does not apply to this paper.

Conclusion

In this paper, we delved into the intricate relationship between the hard problem of consciousness and the concept of grounding. By examining various conceivable connections, we shed light on potential candidates for bridging these two domains. Specifically, this investigation focused on two critical aspects: Redefining the ontological gap and framing the nature of relations between the ontological gap and phenomenal concepts, considering the rise of the explanatory gap. Regarding the ontological gap, our analysis led us to G^* , i.e., there is a phenomenal fact that is not wholly grounded in physical facts. Moreover, this study concluded that ontological gaps or phenomenal concepts metaphysically explain the rise of the explanatory gap. After connecting the hard problem and grounding these two regards as a case study, this research tried to examine Dasgupta's version of physicalism to see how it fares against the hard problem of consciousness. Seemingly, since Dasgupta's view cannot avoid accepting the classical explanatory gap and G^* , it has to be counted as

a member of type E, D, or F. However, because Dasgupta's expectation of his moderate dualism does not make room for interactionism, type D is incompatible with his view. We have no conclusive evidence to decide whether Dasgupta's view best aligns with type E or type F.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

Ethical approval is not required since this paper does not depend on any empirical data.

Authors' contributions

The author of this paper has not received any contribution to the writing process.

Funding

This research was made possible by the Cognitive Sciences and Technologies Council's financial support (CT1402122940).

Acknowledgments

This paper benefited from the Cognitive Sciences and Technologies Council's support of the metaphysics of consciousness workshop. The author is grateful to the Cognitive Sciences and Technologies Council and all members of the metaphysics of consciousness workshop. Above all, this study owes much to the helpful comments of Mahmoud Morvarid and Mohammad Mahdi Givechi.

Conflict of interest

There is no conflict of interest regarding this paper.

بازاندیشی مسئله سخت آگاهی در سایه ابتناء: بررسی موردی نظریه Dasgupta

محمد باقر عباسی*¹

۱. دانشجوی دکتری رشته فلسفه تحلیلی، پژوهشکده فلسفه تحلیلی، پژوهشگاه دانش‌های بنیادی، تهران، ایران

چکیده

مقدمه: ادبیات حول مسئله سخت آگاهی و ابتناء در دو دهه اخیر در عرض یکدیگر توسعه قابل توجهی یافته‌اند. اخیراً بازتقریر فیزیکالیسم با تکیه بر ابتناء مورد توجه قرار گرفته و تلاش‌های Dasgupta یک نمونه در این زمینه است. Dasgupta با معرفی حقایق خودمختار به عنوان حقایقی که سوال از محل ابتناء آنها بی معنا است تقریری جدید از فیزیکالیسم تحت عنوان فیزیکالیسم میانه را مطرح می‌نماید. در نوشتار حاضر با معرفی اجمالی مسئله سخت آگاهی و تلاش‌های Dasgupta سعی می‌شود ابتدا ظرفیت‌های بازتقریر مسئله سخت آگاهی با استفاده از مفهوم ابتناء ارزیابی گشته و سپس تقریر Dasgupta از فیزیکالیسم با ادبیات پدید آمده حول مسئله سخت آگاهی نسبت‌سنجی گردد.

روش کار: این عنوان درباره مقاله حاضر صدق نمی‌کند.

یافته‌ها: این عنوان درباره مقاله حاضر صدق نمی‌کند.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش به دو دسته تقسیم می‌گردند. بخشی اختصاص به نسبت‌های قابل تصور میان مفهوم ابتناء و مسئله سخت آگاهی اختصاص داشته و بخش دیگر به قضاوت درباره تقریر Dasgupta از فیزیکالیسم مرتبط می‌باشند. به نظر می‌رسد مفهوم ابتناء از دو حیث با مسئله سخت آگاهی نسبت می‌یابد. شکاف وجودی در سایه مفهوم ابتناء بازتقریر می‌شود: شکاف وجودی میان واقعیت‌های فیزیکی و پدیداری در کار است اگر و تنها اگر حقایق فیزیکی حقایق پدیداری را ابتناء نبخشیده باشند. همچنین با توجه به مفهوم ابتناء واضح می‌گردد که توضیح متافیزیکی نقش کلیدی را در امتیاز یافتن گونه‌های تقسیم ۵گانه Chalmers ایفا می‌نماید. در رابطه با تقریر Dasgupta به نظر می‌رسد مسئله وی تنها در فرض پذیرش شکاف تبیینی قابل طرح است. همچنین به نظر می‌رسد موضع وی ناگزیر از پذیرش شکل بازتقریر یافته از شکاف وجودی بوده و بدین جهت موفقیت آن در نمایندگی از فیزیکالیسم مورد تردید می‌باشد.

واژه‌های کلیدی

مسئله سخت آگاهی
ابتناء، فیزیکالیسم
شکاف وجودی

نویسنده مسئول

محمد باقر عباسی، دانشجوی دکتری رشته فلسفه تحلیلی، پژوهشکده فلسفه تحلیلی، پژوهشگاه دانش‌های بنیادی، تهران، ایران

ایمیل: Bagherabbasi@ipm.ir

doi.org/10.30514/ics.26.4.55

مقدمه

در چند دهه اخیر با توسعه یافتن مباحث حول ابتناء Grounding، تلاش‌های متعددی برای بازتقریر فیزیکالیسم با تکیه بر این مفهوم انجام گرفته است (۱). یکی از این تلاش‌ها به Dasgupta اختصاص دارد (۲). با توجه به بازتقریر مفهوم فیزیکالیسم طی این تلاش‌ها، بازتقریر چالش‌های متوجه فیزیکالیسم نیز غیر قابل اجتناب می‌نماید. یکی از مهمترین این چالش‌ها مسئله سخت آگاهی می‌باشد.

در نوشتار حاضر ابتدا مسئله سخت آگاهی و بازخوردهای ممکن نسبت به آن معرفی خواهد شد. پس از آن مروری کوتاه بر نظریه Dasgupta خواهیم داشت. در قدم بعد ارتباطات ممکن میان ابتناء و مسئله سخت آگاهی بررسی شده و در نهایت درباره وضعیت رویکرد Dasgupta نسبت به مسئله سخت آگاهی و محل قرارگیری آن میان گزینه‌های موجود قضاوت خواهد شد.

رویکردهای ممکن در برابر مسئله سخت آگاهی

طی مسئله سخت آگاهی درباره ماهیت آگاهی و چرایی قرار گرفتن چنین پدیده‌ای در کنار دیگر ابعاد عالم سوال می‌شود. چنان که Chalmers تقریر می‌کند: «مسئله سخت آگاهی مسئله توضیح چگونگی و چرایی این که فرآیندهای فیزیکی به آگاهی پدیداری منجر می‌شوند است» (۳). سختی مسئله سخت آگاهی اشاره‌ای است به این واقعیت که علم علی‌القاعده قادر به حل آن نخواهد بود. در مقابل مسئله سخت آگاهی با مسائل ساده درباره آگاهی مواجه هستیم که علم می‌تواند عهده‌دار حل آنها گردد. چنین مسائلی معمولاً درباره هماهنگی‌های میان حالات مغزی و حالات ذهنی می‌باشند (۳).

ناتوانی علم ایده‌آل از حل مسئله سخت آگاهی تعبیری دیگر از این ادعا که علم ایده‌آل قادر به توضیح آگاهی پدیداری نیست می‌باشد. در نگاه Chalmers دسته‌ای از معارف پدیده‌ای را توضیح می‌دهند اگر و تنها اگر آن پدیده را به صورت پیشینی مستلزم Entail باشند (۳). طبق مسئله سخت آگاهی علوم فیزیکی ایده‌آل از استنتاج پیشینی حالات آگاهانه پدیداری ناتوان‌اند. به ناتوانی ذاتی علم از توضیح آگاهی با عنوان شکاف معرفتی اشاره گشته است (۳).

Chalmers در کنار شکاف معرفتی از شکاف وجودی نیز صحبت کرده است. شکاف وجودی درباره تغایری متافیزیکی میان موجودات بوده و با استفاده از مفهوم ضرورت‌بخشی صورت‌بندی می‌گردد. اگر P را مجموعه حقایق فیزیکال عالم و Q را حقایق پدیداری در نظر بگیریم آنگاه میان P و Q شکافی وجودی در کار است اگر و تنها اگر گزاره شرطی «اگر P صادق باشد آنگاه Q » ضرورت متافیزیکی نداشته باشد. به تعبیر دیگر شکاف وجودی میان این دو به معنای امکان صدق $P \sim Q$ می‌باشد (۳). همچنین مناسب است توجه داشته باشیم که شکاف وجودی به دو شکل قابل تقریر می‌باشد. صورت منطقی این دو تقریر یکسان بوده و تفاوت آنها در معنای P نهفته است. اگر P را تنها شامل ساختار فیزیکی عالم بدانیم یک تصویر و اگر P را شامل ساختار فیزیکی عالم و طبیعت درونی موجودات فیزیکی بدانیم تصویری دیگر حاصل می‌شود. این دو تعریف از شکاف وجودی به ترتیب مطابق با آن چه Chalmers فیزیکالیسم به معنای مضیق و فیزیکالیسم به معنای موسع می‌نامد است (۴).

بازخوردهای مختلف مقابل مسئله سخت آگاهی ذیل گونه‌های A تا F دسته‌بندی گشته‌اند. گونه A شکاف معرفتی را انکار کرده و به جای حل مسئله سخت، آن را ریشه کن می‌نماید. گونه‌های دیگر شکاف معرفتی را می‌پذیرند بنابراین با مسئولیت ارائه توضیحی مناسب درباره چرایی وجود شکاف معرفتی مواجه می‌شوند. گونه B شکاف معرفتی را

برخواسته از ویژگی‌های مفاهیم پدیداری دانسته و توضیح آن را بدون توسل به شکاف وجودی به انجام می‌رساند. گونه‌های E ، D و F شکاف معرفتی را نشان‌گر شکافی وجودی در عالم می‌دانند. به بیان دیگر طبق این سه طریق شکاف معرفتی به گونه‌ای برخواسته از شکاف وجودی است. اصل اختلاف میان این سه طریق ناشی از تفاوت نگاه درباره نقش علی حالات ذهنی است. در ادبیات بحث گونه B و A تنها انتخاب‌های مناسب برای نظریاتی فیزیکالیستی به حساب می‌آیند فارق میان نظریات شایسته نام فیزیکالیسم و غیر آنها در پذیرش و یا عدم پذیرش شکاف وجودی نهفته است (۳). البته درباره گونه F پیچیدگی‌هایی وجود دارد. اگر شکاف وجودی را سخت‌گیرانه و مطابق تعریف نخست تصویر نماییم آنگاه پذیرش گونه F با پذیرش شکاف وجودی همراه خواهد بود. اما اگر شکاف وجودی را طبق تعریف دوم تلقی نماییم آنگاه پذیرش گونه F به پذیرش شکاف وجودی نمی‌انجامد.

بازتقریر فیزیکالیسم با توسل به ابتناء: معرفی کوتاه نظریه

Dasgupta

اکنون به معرفی بسیار کوتاهی از یک نمونه از تلاش‌ها در زمینه بازتقریر فیزیکالیسم با تکیه بر مفهوم ابتناء یعنی دیدگاه Dasgupta پرداخته خواهد شد. دیدگاه Dasgupta کاملاً در راستای حل یک چالش شکل می‌گیرد. اگر واقعیت‌های بنیادین را واقعیت‌های غیر مبتنی بدانیم و از طرف دیگر فیزیکالیسم را این دیدگاه بدانیم که هر واقعیتی بنیادین واقعیتی فیزیکی است آنگاه با مشکلی جدی مواجه خواهیم بود. بعضی از واقعیت‌های مربوط به ابتناء، درباره حالات آگاهانه پدیداری است. اگر P^* را واقعیتی درباره یک حالت فیزیکی خاص و M^* را واقعیتی درباره دارای حالت پدیداری بودن فرض کنیم آنگاه واقعیت C را در نظر بگیریم: P^* مبنای M^* است. C واقعیتی فیزیکال نیست زیرا بخشی از آن درباره آگاهی است. از طرفی گزینه فیزیکال مناسبی نیز برای محل ابتناء C در نظر نمی‌رسد زیرا نمی‌توان تصور کرد که محل ابتناء C به گونه‌ای به آگاهی توجه ندهد. بنابراین به نظر می‌رسد ارائه تقریر بر پایه ابتناء از فیزیکالیسم از ابتدا محکوم به شکست است (۲).

Dasgupta برای حل این معضل تعریفی جایگزین از فیزیکالیسم با عنوان «فیزیکالیسم میانه‌رو» پیشنهاد می‌دهد. چاره وی شامل بر معرفی واقعیت‌های خودمختار Autonomous facts است. واقعیت‌های خودمختار واقعیت‌هایی هستند که سوال از محل ابتناء آنها بی‌معنا است. C^* را در نظر بگیریم: «ماهیت M^* اقتضا می‌کند که اگر P^* آنگاه M^* » C^* بخشی از محل ابتناء C به حساب می‌آید اما خود یک واقعیت خودمختار است. واقعیت‌های خودمختار واقعیت‌هایی مربوط به

ابتناء نبخشیده است» یا به تعبیر دیگر «Q تماماً بر P مبتنی نیست». طبق این تعریف در صورتی که Q بر امری غیر فیزیکی حداقل جزئاً Partially مبتنی بوده و یا بنیادین باشد با شکافی وجودی روبه‌رو خواهیم بود (از این به بعد از این تعریف پیشنهادی برای شکاف وجودی تحت عنوان G^* یاد خواهد شد).

چنان که پیشتر اشاره شد P در شکاف وجودی را می‌توان به دو گونه متفاوت تلقی نمود. در یک تلقی P مرادف با تمامی ساختار فیزیکی عالم و در دیگری مرادف با ساختار فیزیکی در کنار طبیعت درونی موجودات فیزیکی یعنی پایه مقوله‌ای ساختار فیزیکی می‌باشد. تلقی نخست حقایق فیزیکی را به معنای مضیق Narrowly physical facts و تلقی اخیر حقایق فیزیکی را به معنای موسع Broadly physical facts در نظر گرفته است. این دو تلقی به نوبه خود دو تصویر متفاوت از G^* را به دنبال دارند. آیا صرفاً ساختار فیزیکی عالم برای ابتناء Q کفایت نمی‌کند و یا حتی ساختار فیزیکی عالم در کنار طبیعت درونی موجودات فیزیکی نیز برای ابتناء Q کافی نمی‌باشند؟

این تقسیم مهمی است و در دیگر موارد ممکن است قضاوت صحیح درباره جایگاه قرارگیری هر دیدگاه خاصی را در میان گونه‌های A تا F تحت تاثیر قرار دهد. اما این نکته در مورد دیدگاه Dasgupta صادق نیست. چالش مورد نظر Dasgupta و راه حل وی را به خاطر آوریم. مسئله Dasgupta ارائه گزینه مناسبی برای محل ابتناء قرار گرفتن واقعیت دال بر ابتناء حقایق پدیداری بر حقایق فیزیکی بود. وی پذیرفت که در میان واقعیت‌های فیزیکی چنین گزینه‌ای را نمی‌توان یافت و بدین جهت واقعیت‌های خودمختار را برای به عهده گرفتن چنین مسئولیتی به نظریه‌اش اضافه نمود. موسع یا مضیق در نظر گرفتن P نقشی در پدید آمدن یا حل چالش مورد نظر Dasgupta ندارد. چالش از مشتمل بودن واقعیت مورد نظر بر Q نشات می‌گرفت بنابراین توسعه P علی‌القاعده حلی برای این مسئله نخواهد بود. توجه داشته باشیم که واقعیت‌های خودمختار به هیچ وجه معادل با پایه مقوله‌ای ساختار فیزیکی نمی‌باشند. با توجه به این نکات می‌توان در ادامه نوشتار از تقسیم حاضر چشم‌پوشی نمود.

G^* تنها گزینه قابل بررسی برای بازتعریف شکاف وجودی نیست. می‌توان ناظر به نظریه Dasgupta شکاف وجودی دیگری را نیز تحت عنوان G^{**} پیشنهاد داد: «P به همراه واقعیت خودمختار، برای ابتناء Q کفایت نمی‌کنند». واضح است که رد G^* ادعای قوی‌تری از رد G^{**} می‌باشد. پذیرش G^{**} به عنوان نماینده شکاف وجودی همراه با بعضی پیامدهای دیگر است. در چنین فرضی انتظار می‌رود که شکاف معرفتی نیز بازتقریری گردد. در ادبیات بحث همواره طرفین رابطه شکاف معرفتی

محل ابتناء روابط ابتنائی دیگر هستند که طی آنها به ذات و ماهیت یکی از طرفین رابطه ابتناء مورد نظر استناد می‌گردد (۲). Dasgupta خود عهده‌دار ترسیم محدوده دقیق چنین واقعیت‌هایی نشده است اما چنین واقعیت‌هایی را به طور استعاری داربست‌های عالم و محل پل زدن میان مراحل مختلف آن می‌داند. با معرفی واقعیت‌های خودمختار به جعبه ابزار فلسفه شرایط لازم برای ارائه تعریف مطلوب Dasgupta از فیزیکالیسم فراهم می‌گردد.

فیزیکالیسم میانه‌رو شامل بر دو مولفه است: «الف) تمامی واقعیت‌های غیر خودمختار غیر فیزیکی توسط واقعیت‌هایی یا خودمختار و یا فیزیکی مبتنی شده‌اند. ب) تمامی واقعیت‌های خودمختار در شکل‌گیری توضیحاتی ابتنائی مطابق مقتضیات فیزیکالیسم نقش دارند» (۲). چگونه توسل به فیزیکالیسم میانه‌رو چالش مطرح شده را حل می‌نماید؟ چالش مورد نظر از ناتوانی معرفی واقعیتی فیزیکی به عنوان محل ابتناء C آغاز گردیده بود. در بیان Dasgupta بخشی از محل ابتناء C، C^* است و C^* واقعیتی خودمختار است. بنابراین گرچه C^* خود به دلیل مشتمل بودنش بر آگاهی پدیداری واقعیتی فیزیکی به حساب نمی‌آید اما وجود آن خللی برای فیزیکالیسم میانه‌رو نمی‌باشد. شرط B برای خارج کردن واقعیت‌های خودمختاری که در ارائه توضیحی فیزیکالیستی از عالم نقش ندارند به فیزیکالیسم میانه‌رو اضافه گردیده است (۲).

چگونه ابتناء به مسئله سخت آگاهی مرتبط می‌گردد؟

اکنون به بررسی احتمالات ممکن برای نقش‌آفرینی مفهوم ابتناء در مباحث حول مسئله سخت آگاهی می‌پردازیم. به نظر می‌رسد ابتناء در این حیطه در دو مورد امکان نقش‌آفرینی دارد.

الف) بازتقریر شکاف وجودی

اولین نقش‌آفرینی ابتناء در بازتقریر شکاف وجودی است. شکاف وجودی بر تغایر احکام وجهی Modal میان P و Q تکیه دارد. این مسئله تعجب‌برانگیز نیست زیرا در زمان طرح مسئله سخت آگاهی، استفاده از مفهوم هم تقارنی در صورت‌بندی فیزیکالیسم غالب بوده است. مسئله سخت آگاهی به عنوان چالشی علیه نظریاتی طرح گردیده که خود را ملتزم به حفظ هم تقارنی میان P و Q می‌دانستند.

با توجه به رویکرد جدید در استفاده از مفهوم ابتناء در صورت‌بندی فیزیکالیسم طبیعی است که شکاف وجودی نیز با جایگزینی ابتناء به جای هم تقارنی بازتقریر گردیده تا فرصتی برای ارزیابی صورت‌بندی‌های جدید از فیزیکالیسم فراهم گردد. به نظر می‌رسد از میان گزینه‌های مختلف چنین بازتقریری از شکاف وجودی قابل قبول باشد: «P، Q را

دو طریق با مسئله سخت آگاهی مرتبط می‌گردد. اما همچنان ابتناء نقشی در صورت‌بندی خود شکاف معرفتی ندارد. شکاف معرفتی مربوط به تصورپذیر بودن $PA \sim Q$ یا به بیان دیگر استنتاج‌ناپذیری پیشینی حقایق مربوط به آگاهی از حقایق فیزیکی است. به هر حال وجود این دو جهت ربط، معیاری را فراهم می‌سازد تا بتوان درباره وضعیت مسئله سخت آگاهی در سایه صورت‌بندی‌های مبتنی بر ابتناء از فیزیکالیسم قضاوت نمود. در بخش بعد از باب نمونه تقریر خاص Dasgupta ارزیابی می‌شود.

نسبت فیزیکالیسم Dasgupta با مسئله سخت آگاهی

تصویر پیشنهادی Dasgupta چه نسبتی با مسئله سخت آگاهی می‌یابد و فیزیکالیسم مورد نظر Dasgupta مصداق کدام یک از گونه‌های معرفتی شده قرار می‌گیرد؟ پاسخ به این سوال وابسته به موضع وی درباره سرنوشت شکاف معرفتی و شکاف وجودی می‌باشد. چنان که اشاره شد دو شاخصه نظریه Dasgupta فیزیکالیسم میان‌رو و واقعیت‌های خودمختار می‌باشند. بنابراین قضاوت در این بخش متکی بر جزئیات این دو جنبه نظریه وی خواهد بود. همچنین بررسی‌های این بخش تابع نحوه تلقی ما از شکاف وجودی خواهد بود. بدین منظور با توجه به نتایج بخش قبل شکاف وجودی را G^* در نظر گرفته و ارزیابی نظریه Dasgupta را تحت این تلقی انجام خواهد گرفت.

چنان که گفته شد در نگاه Dasgupta تمامی واقعیاتی که برای فیزیکالیسم چالش‌برانگیز می‌باشند از واقعیات خودمختار بوده و یا بر واقعیات خودمختار مبتنی می‌گردند. این چاره وی برای چالش مورد نظر است. بنابراین از آنجا که دو واقعیت مربوط به قضایای G^* و EG^* مشتمل بر مفهومی غیر فیزیکی یعنی آگاهی هستند این دو نیز برای فیزیکالیسم چالش‌برانگیز بوده و باید از واقعیات خودمختار و یا مبتنی بر آنها باشند. مسئله درباره شکاف معرفتی متفاوت است. شکاف معرفتی نه مربوط به رابطه ابتناء بلکه مربوط به استنتاج‌ناپذیری پیشین دو دسته حقایق مختلف از یکدیگر است. بنابراین خودمختار دانستن واقعیت مربوط به شکاف معرفتی چاره‌ای برای فیزیکالیسم نخواهد بود.

موضع Dasgupta از گونه A نبوده و وی شکاف معرفتی را می‌پذیرد. انگیزه Dasgupta در معرفتی کردن واقعیات‌های خودمختار برخاسته از نیاز به معرفتی واقعیات‌ابتنای واقعیات‌های شامل بر آگاهی است. اگر Dasgupta اصالت آگاهی را انکار کرده بود آنگاه نیازی به معرفتی محل‌های ابتناء چنین واقعیاتی وجود نداشت. بنابراین در فرض پذیرش گونه A انگیزه‌های برای دنبال کردن پروژه Dasgupta باقی نمی‌ماند. آیا می‌توان موضع Dasgupta را ذیل گونه B قرار داد؟ محک بسیار

و وجودی یکسان بوده‌اند. همین امر زمینه را برای بررسی امکان پل زدن از شکاف معرفتی به شکاف وجودی مهیا ساخته است. بنابراین در فرض پذیرش G^{**} طبیعی است که شکاف معرفتی نیز چنین شمایی یابد: «تصورپذیر است که P و واقعیات خودمختار صادق باشد و Q صادق نباشد».

کدام یک از G^* و G^{**} گزینه مناسب‌تری برای نمایندگی از شکاف وجودی می‌باشند؟ این سوال از دو لحاظ قابل پاسخ است. یک لحاظ انتظار ادبیات بحث از شکاف وجود و معرفتی است. به این لحاظ G^* به طرز واضحی بر رقیب خود برتری دارد. مشتمل بودن G^{**} بر مفهوم واقعیات خودمختار که از شاخصه‌های خاص نظریه Dasgupta است G^{**} را تقریری بیش از حد خاص و غریب ساخته است. لحاظ دیگر از یکی از لوازم شکاف وجودی برمی‌خیزد. فهم عمومی بر این است که پذیرش شکاف وجودی مستلزم رد فیزیکالیسم است. بنابراین می‌توان تقریر برگزیده را به این محک سنجید. G^* از این حیث نیز وضعیت مناسب‌تری دارد. در صورتی که فیزیکالیسم بر پایه ابتناء تقریر گردد G^* رد واضح فیزیکالیسم خواهد بود. اما G^{**} چه طور؟ چنان که اشاره شد رد G^* ادعای قویتری از رد G^{**} به همراه دارد بنابراین اثبات ملازمه میان پذیرش G^{**} و رد فیزیکالیسم به دلایلی مجزا محتاج است. شاید شواهدی که Dasgupta برای لایق عنوان فیزیکالیسم بودن نظریه خود فراهم می‌آورد را بتوان از این جمله دلایل دانست (۲). به هر حال بحث حاضر قابل بررسی بوده و همانند استلزام میان پذیرش G^* و رد فیزیکالیسم واضح نمی‌باشد. در ادامه قضاوت درباره وضعیت موضع Dasgupta تحت هر دو تلقی از شکاف وجودی بررسی خواهد شد.

ب) توضیح متافیزیکی شکاف معرفتی

پیش از این به مسئولیت‌گونه‌های B تا F نسبت به توضیح چرایی شکاف معرفتی اشاره شد. گونه B شکاف معرفتی را ناشی از بعضی ویژگی‌های مفاهیم پدیداری می‌داند. در مقابل گونه E ، D و F شکاف معرفتی را ناشی از شکاف وجودی برمی‌شمرند. طبق این سه گونه پذیرش شکاف وجودی توضیح مناسبی برای شکاف معرفتی فراهم می‌کند.

منظور از این ناشی بودن چیست؟ احتمالات مختلفی را در وهله نخست می‌توان مطرح کرد: علیت، ضرورت بخشی (رابطه هم تقارنی یک و یا دو طرفه)، اتکای وجودی و ابتناء. اما با بررسی بیشتر ابتناء به عنوان تنها گزینه مناسب به نظر می‌رسد. بنابراین گونه‌های B تا F گزاره EG^* : «شکاف معرفتی بر ویژگی‌های مفاهیم پدیداری/شکاف وجودی مبتنی است» را می‌پذیرند. با توجه به ارتباط ابتناء و توضیح متافیزیکی این برداشت به طرز مناسبی با اهداف این گونه‌ها مطابق است.

پس مفهوم ابتناء در دو قضیه G^* و EG^* استفاده شده و از این

شکاف وجودی است.

با توجه به پذیرش شکاف وجودی توسط Dasgupta وی ناچار از انتخاب میان گونه‌های E، D و F است. کدام یک از این سه موضع تطبیق مناسب‌تری با نظریه وی خواهد داشت؟ گونه D با تعریف Dasgupta از فیزیکیالیسم میانه‌رو سازگار نیست. به خاطر بیاوریم که طبق فیزیکیالیسم میانه‌رو تمامی واقعیت‌های خودمختار در شکل‌گیری توضیحاتی ابتدائی مطابق مقتضیات فیزیکیالیسم نقش دارند. گونه D شامل بر قبول علیت ذهنی/فیزیکی است و پذیرش چنین روابط علی در تعارض با مقتضیات فیزیکیالیسم است. بنابراین نظریه Dasgupta ناگزیر از قرارگیری میان گونه‌های E و F است. آیا می‌توان از میان نوشته جات Dasgupta شواهدی دال بر ترجیح یکی از این دو گونه بر دیگری یافت؟ به نظر بررسی‌های ما در همین جا متوقف می‌شود و نمی‌توان در اینباره بر چیزی بیش از گمانه‌زنی‌ها تکیه کرد.

نتیجه‌گیری

طی نوشتار حاضر با بررسی ارتباطات قابل تصور میان مسئله سخت آگاهی و مفهوم ابتناء مشخص شد که مفهوم ابتناء طی دو گزاره G^* و EG^* به مسئله سخت آگاهی ربط می‌یابد. G^* و EG^* درباره تعریف شکاف وجودی و تبیین نحوه ارتباط شکاف وجودی و یا ویژگی‌های مفاهیم پدیداری با شکاف معرفتی می‌باشند. طبق ارزیابی‌های بعدی به نظر می‌رسد تقریر Dasgupta متضمن پذیرش شکاف معرفتی و وجودی در کنار یکدیگر باشد. از طرفی مفاد فیزیکیالیسم میانه‌رو Dasgupta را از پذیرش گونه D باز می‌دارد. این نکته جایگاه نظریه Dasgupta را در میان دو گونه E و F قرار می‌دهد. در فرض صحت نتایج حاصله نظریه Dasgupta نمی‌تواند به طرز مناسبی موضعی فیزیکیالیستی تلقی گردد. می‌توان در ادامه پژوهش حاضر جایگاه نظریه Dasgupta را در فرض تلقی شکاف وجودی در قالب G^{**} پیش برد. به نظر می‌رسد در چنین فرضی قضاوت متفاوتی درباره نسبت موضع Dasgupta و فیزیکیالیسم حاصل گردد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق در پژوهش

در پژوهش حاضر از داده‌های تجربی بهره گرفته نشده است و بنابراین ملاحظه اخلاقی درباره آن دخیل نبوده است.

مشارکت نویسندگان

نویسنده در فرآیند نوشتن این مقاله از مشارکت افراد دیگر بهره‌مند

مناسبی برای قضاوت در اینباره در اختیار داریم. شاخصه گونه B پذیرش شکاف معرفتی در کنار انکار شکاف وجودی می‌باشد. طبق گونه B گزاره‌ای وجود دارد که با استفاده از کلمات خنثی Neutral terms قابل صورت‌بندی بوده باشد، به طرز ایده‌آلی تصورپذیر بوده (به صورت پیشینی قابل نقض نباشد) و در عین حال ممکن نباشد. به عبارت دیگر گونه B مستلزم پدیده‌ای که Chalmers ضرورت‌های قوی Strong necessities می‌نامد است (۵). حال اگر نظریه Dasgupta مستلزم پذیرش ضرورت‌های قوی باشد ذیل گونه B قرار خواهد گرفت. آیا واقعیت خودمختار از جمله ضرورت‌های قوی به شمار می‌آیند؟ واقعیت خودمختار ضروری می‌باشند و در عین حال بسیاری از آنها تنها به شکل پسینی قابل کشف هستند. با این حال پذیرش واقعیت خودمختار مستلزم پذیرش ضرورت‌های قوی نمی‌باشد چه این که واقعیت خودمختار پسینی قابل بیان در قالب کلمات خنثی نیستند. همیشه حداقل یک طرف چنین واقعیاتی یک گونه یا فرایند طبیعی (همچون آب یا شلیک عصب C) قرار دارد و چنین اموری غیر قابل بیان در قالب کلمات خنثی هستند. بنابراین نظریه Dasgupta مستلزم پذیرش ضرورت‌های قوی نبوده و ذیل گونه B قرار نخواهد گرفت.

وضعیت Dasgupta در قبال شکاف وجودی چگونه است؟ واضح است که در فرض پذیرش G^* ، دیدگاه Dasgupta مستلزم شکاف وجودی خواهد بود چه این که طبق این دیدگاه Q (حداقل جزئا) نه بر P بلکه بر واقعیت خودمختار مبتنی است. واقعیت تحقق درد، بر شلیک عصب C در کنار این واقعیت خودمختار که شلیک عصب C محل ابتناء درد خواهد بود مبتنی می‌گردد. در این صورت می‌توان ادعا کرد که نظریه Dasgupta شایسته عنوان فیزیکیالیسم نمی‌باشد. چه این که دیدگاه وی به پذیرش شکاف وجودی انجامیده و طبق فرض، پذیرش شکاف وجودی با نفی فیزیکیالیسم همراه است.

شاید اشکال شود که صرف وجود تغایر سنخی میان واقعیت مساوی با شکاف وجودی نمی‌باشد. شکاف وجودی درباره تغایر واقعیت فیزیکیال و پدیداری است. بنابراین با اتکا به صرف تفکیک میان واقعیت خودمختار و واقعیت فیزیکی توسط Dasgupta نمی‌توان وی را متهم به پذیرش شکاف وجودی دانست. در پاسخ می‌توان گفت که در اینجا به صرف چنین تفکیکی استناد نشده است. واقعیت خودمختار برای Dasgupta نقش خاصی را ایفا می‌کنند. واقعیت خودمختار بخشی از محل ابتناء حقایق پدیداری هستند. پس Q به طور کامل نه بر P به تنهایی بلکه بر P به همراه واقعیت خودمختار مبتنی گردیده است. از طرفی طبق G^* شکاف وجودی به معنای مبتنی نبودن Q به طور کامل بر P می‌باشد. بنابراین پذیرش واقعیت خودمختار برای Dasgupta همراه با پذیرش

نشده است.

آگاهی بهره برده است. بدین جهت از ستاد علوم شناختی، همچنین اساتید و اعضای حلقه متافیزیک آگاهی که در افزایش کیفیت این مقاله نقش مستقیم داشته‌اند متشکریم. این مقاله، به خصوص از نکات و راهنمایی‌های ارزشمند محمود مروارید و محمد مهدی گیوه‌چی بهره برده است.

منابع مالی

این مقاله از حمایت مالی ستاد علوم شناختی از کارگروه متافیزیک آگاهی ذیل کد CT1402122940 بهره برده است.

تشکر و قدردانی

این مقاله از حمایت مالی ستاد علوم شناختی از کارگروه متافیزیک

تعارض منافع

هیچ تضاد منافی در مورد این پژوهش وجود ندارد.

References

1. Stoljar D. Physicalism. The Stanford encyclopedia of philosophy; 2001 [updated 21 March, 2024; cited 1 March, 2024]. <https://plato.stanford.edu/entries/physicalism/>.
2. Dasgupta S. The possibility of physicalism. *Journal of Philosophy*. 2014;111(9/10):557-592.
3. Chalmers D. The character of conscious-ness, Oxford, England:Oxford University Press;2010.
4. Chalmers D. Panpsychism and panprotopsyism. Amherst lecture in philosophy 8; 2013. [cited 1 March, 2024]. <http://www.amherstlecture.org/chalmers2013/>.
5. Chalmers D. Strong necessities and the mind-body problem: A reply. *Philosophical Studies*. 2014;167:785-800.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی